

ESDRAM ET NEHEMIAM.

PROLOGUS ET ARGUMENTUM.

Esdras et Nehemias, ait S. Hieronymus epist. ad Paulinum, quae Bibliis praefigitur, adjutor videlicet et consolator à Domino in unum volumen coarctantur; instaurant templum, muros extruunt civitatis, omnisque illa turba populi redeuntis in patriam, et descriptio Sacerdotum, Levitarum Israelis, Proselytorum, ac per singulas familias murorum ac turrium opera divisa, aliud in cortice praefertur, aliud retinetur in medulla.

Ubi nota: duplex fuit captivitas Hebraeorum. Prior Israelis sive decem tribuum, quae a Salmasar abducte sunt in Assyriam, fuitque perpetua, de qua IV Reg. xvii, et Tobiae 1, vers. 1. Altera, quam priore fuit posterior annis 134, qua reliquae duae tribus Juda et Benjamin a Nabuchodonosor ductae sunt in Babylone, IV Reg. ult. De hujus secundae ex Babylone post 70 captivitatis annos in Jerusalem reductione hic agit, ut ita pertextatur continuo quasi filo historia gentis Judaicae aequae ac Synagoga, sive Ecclesiae Dei.

Primus et secundus Esdrae sunt Scriptura canonica, nec de eorum fide dubitavit quisquam. Exstant enim Hebraice, sive in canone Hebraeorum; tertius vero et quartus sunt apocryphi, ut suo loco dicam (1).

Auctor libri primi est Esdras, secundi Nehemias, ut patet ex utriusque titulo, aequae ac narrationis decursu (2). Dicitur tamen Liber Nehemiae, Esdrae secundus, partim quod contineat ea quae simul ab Esdra et Nehemia gesta sunt; partim quod olim apud Hebraeos et Graecos Nehemias et Esdras unus tantum erant liber. Ita Sixtus Senensis et Bellarminus, De Script. Eccles. in Nehemia,

(1) Inter manuscriptorum maximi pretii quae doctissimus Victor Ruyvel et Germanus operibus, nuper ex Abyssinia retulit (1834), duo novi libri Esdrae dicti inventiuntur.

(2) Esdras esse auctorem libri primi probari adhuc potest, tum omnium fere interpretum sive antiquorum, sive recentiorum consensus; tum scribendi ratione quae optime congruit temporis quo vixit Esdras; et revera dicendi forma longe dissimilis Pentateuchi stylo, multo tamen expurgatior quam in Ezechielis, quod non potest supponi in auctore qui, ut voluit Spinoza, de Wette et Berthold vixisset tempore quo veteri lingua hebraica absolute relicta, Judaei fere omnes utabantur sermone Chaldaico, valde incorrecto et locutionibus obsoletis referto.

nia, et S. Hieronymus, epist. citata, Lyranus, Dionysius et alii; licet S. Athanasius in Synopsi, et Isidorus, lib. VI Etymol. cap. ii, tam secundum, quam primum librum censent scriptum ab Esdra.

Quaeres primo: Quis fuit Esdras? Respondeo, fuisse filium Saraiae summi Pontificis, cui in excidio Jerusalem cum aliis primoribus occisus est a Nabuchodonosor, anno undecimo Sedeciae, IV Reg. xxx, 18 et 21. Id ita esse patet ex cap. vii, vers. 1, ubi Esdras suam genealogiam recensens ait: « Esdras filius Saraiae, filii Azariae (qui fuit Pontifex sub Ozia rege Juda, ut patet II Paral. xxvi, 20,) filii Helciae, filii Sellum, filii Sadoc, » etc. Qui omnes recensentur in catalogo Pontificum II Paral. vi, 12 et 14, ubi et additur: « Saraias genuit Josedece. Porro Josedece egressus est, quando transiit Dominus Judam et Jerusalem per manus Nabuchodonosor. » Unde sequitur Esdras, ex eodem patre Saraia genitum, fuisse fratrem Josedece, qui fuit Pontifex in captivitate, cui successit filius Jesus Pontifex pariter, qui cum Zorobabel duce Judaeos et Babylone reduxit in Jerusalem. Imo Hebraei apud S. Hieronymum in Tradit. in lib. Paralip. et Sixtus, lib. I Biblioth. in Esdra, putant Esdras eundem esse cum Josedece (habuisse enim duo nomina) ideoque fuisse Pontificem. Unde et lib. III Esdrae. cap. ult. plene et absolute jure Pontificio in dirimendis matrimonii Israelitarum, etiam Sacerdotum cum uxore alienigenae, ut videtur Verum hoc dici nequit; nam si Esdras fuit Josedece Pontifex, ergo Jesus filius Josedece in Babylone non fuit Pontifex: vivebat enim tum Esdras. Dicendum ergo Josedece fuisse fratrem senioresem Esdrae, ideoque Pontificem, cui in Babylone mortuo successit filius Jesus, qui proinde quasi Pontifex cum Zorobabel populum et Babylone reduxit. Hoc enim non fe-

cisset Jesus, sed Esdras, si ipse fuisset Josedece Pontifex.

Rupertus et alii opinantur Esdras fuisse Malachiam Prophetam, quorum rationes fuse recensui et confutavi prooemio in Malachiam. Vixit tamen Esdras cum Malachia, et idem pene cum eo argumentum tractat: quae fuit occasio suspicandi fuisse unum eundemque.

Quaeres secundo an Esdras fuerit propheta? Videtur negare S. Augustinus, lib. XVIII De Civit. cap. xxxvi, dicens: « Esdras magis rerum gestarum scriptor est habitus, quam propheta. »

Verum dico Esdras non tantum fuisse historiographum, aequae ac scribam, sive legis doctorem, sed et prophetam. Patet, quia instinctu divino scripsit hunc librum quasi Canonice Scripturam, ac, ut multi volunt, libros Paralipomenon, et cap. xxxvi Genesios, ac caput ultimum Deuteronomii: hoc enim continet mortem Moysi, quam ipse Moses, utpote jam mortuus, scribere non potuit, imo S. Augustinus, lib. XVIII De Civit. cap. xxxvi, etc. S. Isidorus, libro VI Etym. cap. ii, censent Esdras quoque auctorem esse libri Esther. Porro non minus, imo majus prophetiae donum est, libros sacros ex Deo conseribere, quam futura praedicere. Denique Esdras toto hoc libro narrat Judaeos jussu Cyri et Babylone in Jerusalem redeuntis cepisse restaurare urbem eum templo, sed adversarios calumniis impeditos, coactos desistere.

Quaeres tertio, an Esdras restauravit S. Scripturam? Multi censent libros omnes Veteris Testamenti a Chaldaeis cum Templo fuisse exustos: ac ab Esdra ex memoria potius divina, quam humana restauratos. Id enim fuse narrare videtur lib. IV Esdrae cap. xiv. qui liber a S. Augustino, Cypriano, Athanasio, Clemente Alexandrino et aliis subinde citatur quasi canonicus. Unde ex libro hoc hanc sententiam hausere Tertullianus, lib. De habitu mulierum, cap. viii: « Jerosolymis, inquit, Babylonica expugnatione delitis omne instrumentum Judaicae litteraturae per Esdras constat restauratum: » D. Irenaeus, lib. III, cap. xxv, ubi de miraculo consensus Septuaginta interpretum: « Non est mirabile, inquit, Deum hoc in eis operatum, quando in ea captivitate populi, quae facta est a Nabuchodonosor, corruptis Scripturis, et post 70 annos Judaeis descendentibus in regionem suam, deinde temporibus Artaxerxis regis Persarum inspiravit Esdrae sacerdoti turbis Levi praeteritorum Prophetarum omnes rememorare sermones, et restituere populo eam legem quae data esset per Moysen. » Idem eisdem verbis asserit Eusebius, lib. V Histor. cap. viii, S. Hieronymus, Contra Jovinianum: « Sive, inquit, Moysen dicere volueris auctorem Pentateuchi, sive Esdras ejusdem instauratorem operis, non recuso. » Clemens Alexandrinus, lib. I Strom.: « Zorobabel, ait, cum adversarios vicisset sapientia, emisit avario renovationem Jerusalem, et cum Esdra

redit in patriam, per quem facta est populi redemptionis et divinitus inspiratorum eloquiorum recensio et renovatio. »

S. Basiliius, epist. ad Chiloneum: « Esdras, ait, omnes divinos libros ex mandato Dei eractavit. » Idem habet Theodoretus, praefat. in Psalmos, Isidorus, libro VI Etymol. cap. iii, Rabanus, libro De Institut. Cler. cap. lvi, Leontius, qui clarus id narrat lib. Contra sectas, actione 2, in fine (exstat tom. IV Biblioth. SS. Patrum). « Hunc reditum, inquit, descripsit Esdras, qui cum Jerosolymam venisset, omnesque libros id temporis, quo in captivitate abducti fuerant, reperisset exustos, ex memoria depromptos illos 22 libros, quos supra recensimus, in litteras retulisse perhibetur. »

Idem probat Leo Castrinus praefat. in Isaian, iv, scilicet Esdras libros legis ex memoria restaurasse. Nec hoc mirum. Mirabilis est quod de S. Antonio Patavino legitimus, cum totam S. Scripturam calluisse, adeo ut a Pontifice « Arca Testamenti » sit cognominatus. « Ita enim utriusque instrumenti paginas memoria plane affixas habebat, ut instar Esdrae potuerit, si se res postulasset, omnes integras divinas litteras in integrum de sua memoria, etiam codicibus omnibus prorsus abolitis, restituere, » ait Auctor vite ejus.

Verum etsi haec sententia ob tantam Patrum auctoritatem videatur probabilis, longe tamen probabilior, et ex ratione certa est sententia contraria, scilicet nec libros omnes sacrae Chaldaeis exustos, nec ab Esdra ex memoria restitutos.

Probatur primo, quia Chaldaei exussisse hos libros nusquam legitur: et esto exussissent omnes qui erant Jerosolymae (quod est incredibile), tamen exurere non potuerunt eos qui per totam Judaeam, imo per totum orbem manibus Iudeorum, praesertim scribarum et Rabbarum, assidue terebantur, ac in Synagogis legebantur.

Secundo, quia Daniel, cap. ix, ait se anno primo Darii intellexisse numerum septuaginta annorum, de quibus scriperat Jeremias Propheta. Habebat ergo Prophetiam Jeremias ac ceterorum Prophetarum, etiam legitabat.

Tertio, quia Prophetiam Isaiae, cap. xlv, de Cyro Testis ostendit fuisse a Judaeis, ideoque illum sibi benevolam reddidisse, testis est Iosephus, lib. XI, cap. i: « Hoc, inquit, Cyrus cognovit ex lectione libri, qui Isaiae Prophetiae continet, ducentis et decem annis ante ipsius aetatem conscriptis. »

Ad librum IV Esdrae respondeo illum esse apocryphum. Adde quod illo libro nihil dicitur de sacris libris Moysi aut Prophetarum restauratis, sed tantum per 40 dies a quinq; viris deustis, et quatuor libros fuisse descriptos, quorum septuaginta servandi essent et tradendi sapientibus, reliqui autem palmam proponendi, ut a dignis et indignis legerentur; quae cum libris de quibus agimus nihil habent commune. Plura vide apud Bellarminum, tomo 1, lib. II, cap. i, et Pererium, praefatione in Genesim, cap. vii.

Ad Patres respondeo, plerosque non aliud vultisse, quam Esdras libros sacros indigestos in rectorum ordinem digessisse, et in lectiones (quæ Hebraice פְּרָשִׁיּוֹת *Perasioth* vocant, et successive in Synagogis legunt) divisisse: Ad hæc, errata, quæ vitio descriptorum multa irrepserant, correctis, librosque pristinae puritati et nitore restituisse, idque scientia non tam acquisita, quam coelitus infusa. Unde *Esdrae* cap. vii, 8, Septuaginta aiunt Esdras legisse ea quæ in illis libris scripta erant, in scientia Domini, id est, per scientiam a Deo infusam.

Denique Esdras, quæ in libris singulis deerant, supplevit. Unde multi censent eum assistente Spiritu Sancto Mosi addidisse cap. xxiv *Deuter.* coque Mosis mortem et sepulturam descripsisse; idem fecisse *Isaie*, cap. ult., ac *Jeremiae*, cap. ult., ubi regnum Evilmérodach et exaltatio Iechonias narratur: hæc enim scribere nequivit Jeremias, utpote jam mortuus. Simili modo videtur suppluisse finem Tobie et Judith: liber enim Judith scriptus putatur a Joachim Pontifice qui ante Judith vita functus est. Sic Esdras addidisse videtur. « usque ad presentem diem, » ubique ita dicitur, quod toties inseritur et iteratur; ita Salianus anno mundi 3621, num. 10, et Beda, lib. II *Alleg. in Esdras*.

Addunt S. Hieronymus in *Prologo Galatæ*; et Eusebius in *Chron.* anno mundi 4740, Esdras invenisse novas litteras Hebraicas, quibus etiam nunc utitur, et prisca reliquisse Samaritanis, ut Judei nullum cum eis, ne litterarum quidem, haberent commercium.

Addunt alii, puncta (quæ Hebræis sunt loco vocalium) ab Esdra fuisse inventa, sed errant: hæc enim non fuerit tempore Septuaginta Interpretum, qui Esdra ducentis annis fuerit posterior, nec tempore S. Hieronymi qui nonagenis: sed paulo post eum a Rabbiniis adinventum sunt in Tiberiade urbe Galiliæ, post Christum natum anno 476, ut ex Elia in Massareth docet Genebrardus sub annum mundi 4373.

Quæres quarto, quo tempore historia *Esdrae* et *Nehemie* contigerit? Respondeo, eo tempore quo, finitis 70 annis captivitatis, Judei et Babylone per Cyrum liberati fuerunt. Liber *Esdrae* ergo continet ea quæ circa hanc liberationem contigere ab anno primo monarchiæ Cyri usque ad annum septimum Artaxerxis regis, quo Esdras et Babylone cum aliis Sacerdotibus et Levitis rediit in Jerusalem, ut patet cap. vii, quod est spatium 73 annorum. Liber vero *Nehemie* reedificationem urbis Jerosolymæ ab anno 7 usque ad annum 32 ejusdem Artaxerxis, ut patet cap. xiii, 6, quod

est spatium 25 annorum. Hinc duo hi libri scripti sunt Hebraice, sed immixtis multis vocibus Chaldaicis. Hebræi enim in Babylone linguam Hebraicam corruperunt, et cum Chaldaea commiscuerunt. Epistolas quoque regum Babylonis eadem lingua qua ab eis scriptæ fuerunt, scilicet Chaldaice, recenset cap. iv, v, vi, vii; qua de causa Daniel quoque suum librum partim Hebraice, partim Chaldaice conscripsit.

Hinc liquet Esdras valde longævum fuisse, et vitam prorogasse ad 132 annos. Vixit enim usque ad annum septimum Artaxerxis, ut patet cap. vii, vers. 8. Nam cum pater ejus Saraias occisus sit anno undecimo Sedeciae, necesse est ut ipse eodem saltem anno jam fuerit natus, vel posthumes. Porro ab undecimo Sedeciae ad primum Cyri fluxere 60 anni. His adde tres annos Cyri, sex Cambysis, 36 Darii Hystaspis, 27 Artaxerxis, habebis annos 132, quot necesse est vixisse Esdras, ac forte pluribus vixit. Nescimus enim quousque postea vitam prorogavit, nescimus etiam quoto anno ante mortem patris sit natus.

Esdrae et *Nehemie* synchroni et coævi fuerunt et Prophetis Jeremias, Baruch, Daniel, Aggeus, Zacharias, Malachias; et stirpe regia, Iechonias, Sathiel et Zorobabel; et Pontificibus Saraias pater *Esdrae*, Josedece ejusdem frater, et Jesus nepos. Hoc tempore collecta fuit Synagoga sive Synodus magna, in qua editus fuit Canon librorum sacre Scripturæ, cui præsederunt Esdras, Nehemias, Daniel, Mardocheus, Zorobabel et Jesus filius Josedece, in qua pariter actum est de libris sacre Scripturæ emendandis, ac in suas sectiones et capita dividendis, cuius rei cura data fuit *Esdrae*. Ita tradunt Hebræi.

Tempore *Esdrae* floruit monarchia Chaldaeorum sub Nabuchodonosor, Evilmérodach, Baltassar: in Media regnarunt Cyriaxares et Astyages: in Perside Cyrus, Cambyses, Darius, Xerxes et Artaxerxes. Romæ, expulsis regibus, surrogati sunt primi consules, Junius Brutus et Lucius Collatinus, in Grecia floruerunt Historici, Poetæ et Philosophi, Herodotus, Pindarus, Simonides, Anacreon, Aristoxenus, Archilocus, Alcaeus, Sappho, Arion, Sophocles, Euripides, Parmenides, Empedocles, Socrates, atque et Sybillis Cumana et Hellepontica. Ita Eusebius, Tornielius, Genebrardus, Salianus et alii.

Porro quia crebra in hisce libris, æque ac in lib. *Judith* et *Esther*, mentio faciendæ est regum Persarum, ad quos monarchia a Cyro, capta Babylone, translata fuit; hinc eorum seriem et annos hic subjungam: magnam enim lucem libris hæc affert.

SERIES PRISCORUM REGUM PERSARUM.

Primus fuit Cyrus, Astyages regis Medorum ex filia Mandane nepos, ac filius Cambysis regis Persarum, ait Xenophon: qui triginta annos regna-

vit, sed tribus ultimis tantum fuit monarcha, quibus Judæos Babylone liberavit, ut monarcha ergo regnavit 3 annis.

Secundus, Cambyses Cyri filius, qui patre Cyro contra Scythas (ubi et perit) proficiscente, in Perside imperavit per biennium; mortuo vero patre regnavit 6 annis.

Hunc *Esdrae* cap. iv, vocat Assuerum, ac vers. 7 et 8, Artaxerxem. Hic fabricam templi a Cyro permissam impedit, cap. iv, vers. 23.

Tertius, Smerdes magus, regnavit 7 mensibus.

Quartus, Darius filius Hystaspis, hincit equi creatus rex, regnavit 36 annis.

Hic dedit Judæis facultatem perficiendi templi, *Esdrae* vi, 7. Nonnulli putant Darii hunc fuisse maritum *Esther*, quare historiam Mardochei et Aman suspensi sub eo contigisse; sed in proemio *Esther* id ipsum examinabo.

Quintus fuit Xerxes, filius Darii, qui regnavit 20 annis.

Sub hoc multi putant contigisse historiam Judith: de quo ibidem agam.

Sextus fuit Artaxerxes manu una longiore cognominatus Longimanus, filius Xerxis, qui anno septimo regni *Esdram*, et anno 20 *Nehemiam* remisit ad restaurandam Jerusalem: unde ab eo incipiunt 70 hebdomades Danielis, cap. ix, quæ finiuntur in Christo. Hic regnavit 40 annis.

Septimus fuit Darius, filius Nothus Artaxerxis jam dicti. Hic regnavit 19 annis.

SERIES PONTIFICUM JUDÆORUM A CAPTIVITATE BABYLONICA AD ALEXANDRUM MAGNUM ET PTOLEMEUM PHILADELPHUM.

1. Saraias, vel ut Josephus, Sareas, filius Azariæ Pontificis. Hunc, capta Jerosolyma, Nabuchodonosor occidit cum 70 Primoribus, lib. IV *Reg.* cap. ultim., vers. 18.
2. Josedece Saraiæ filius, translatus in Babylone, illic Pontificem egit toto tempore captivitatis usque ad Cyrum, I *Paral.* vi, 45.
3. Josue vel Jesus, filius Josedece. Hic cum Zorobabele Judæos et Babylone in Jerusalem sub Cyro reduxit, et templum reedificavit, *Esdrae* iii, 2.
4. Joacim, filius Josue, Pontificatum gessit sub Dario Hystaspis et Xerxe, *Nehem.* xii, 10.
5. Eliasib, filius Joacim, Pontificem fuit sub Artaxerxe Longimano, *Nehem.* iii, 1, et cap. ult., vers. 4 et 6.
6. Joiada, filius Eliasib, Pontificem sub Dario Notho Longimani filio, *Nehem.* xii, 10.

Octavus, Xerxes secundus, qui regnavit 2 mensibus.

Nonus, Sogdianus, qui regnavit 8 mensibus. Decimus, Artaxerxes, cognomento Mnemon, id est memor, a memorie præstantia. Fuit hic Darii Nothi filius, et regnavit 43 annis.

Undecimus, Artaxerxes Ochus, 23 annis. Duodecimus, Arses vel Arsames Ochi filius, 3 annis.

Decimus tertius, Darius Arsis filius, cognomento Codomannus, 6 annis.

Septimo enim anno regno et vita spoliatus fuit ab Alexandro Magno, qui monarchiam a Persis ad Græcos transtulit.

Regnarunt ergo hi reges in Perside per 227 annos, sed a monarchia Cyri ducentos duntaxat. Cyrus enim factus est monarcha anno 27 regni sui.

Allegorice in hac Judæorum liberatione per Cyrum significata fuit liberatio humani generis et captivitate diaboli facta per Christum; tropologie liberatio Christianorum ab Ethnicis oppressorum facta a Constantino, Theodosio, Carolo Magno, etc.; item liberatio animæ fidelis et penitentis, quæ in dies fit a viris Apostolicis. Vide Bedam tomo tertio, qui allegoriam tam in *Esdram*, quam in *Nehemiam* conscripsit.

Accepe nunc seriem Pontificum Judæorum, qui regibus jam dictis fuerunt coævi et synchroni.

7. Jonathan, filius Joiadæ, Pontifex sub Artaxerxe Mnemone Darii Nothi filio, *Nehem.* xii, 11.
8. Jeddoæ vel Jaddo, filius Jonathan, *Nehem.* xii, 11. Hic occurrit Alexandro Magno, eumque Judæis offensum reconciliavit, teste Josepho, libro XI *Antiq.* in fine. Jaddi frater fuit Manasse, primus Pontifex Samaritanorum in monte Garizim. Vide Josephum, lib. XI *Antiq.* cap. vii.
9. Onias primus filius Jaddi, Pontifex sub Ptolomæo Lagi, primo post Alexandrum rege Ægypti, teste Josepho, Eusebio et aliis.
10. Simon Onim filius, cognomento justus, cuius elogium describit *Eccli.* cap. L.
11. Eleazarus Simonis frater et Onias filius. Hic misit 70 Interpretes ad Ptolomæum Philadelphum secundum Ægypti regem: qui sacram Scripturam ex Hebræo in Græcum converterunt, teste Josepho, Aristeo, Eusebio et aliis.

CAPUT PRIMUM

SYNOPSIS CAPITIS.

Cyrus Deum Israelis agnoscat, utque Judæis et Babylone in Judæam remigrandi dat facultatem, ac profectis mandat ut eos in reedificanda urbe et templo, sua ope et opibus adjuvent; sacra vasa et templo a Chaldæis ablata restituit. Quare Judæi læti cum Levitis in patriam redeunt.

1. In anno primo Cyri regis Persarum, ut completeretur verbum Domini ex ore Jeremiæ, suscitavit Dominus spiritum Cyri regis Persarum; et traduxit vocem in omni regno suo, etiam per Scripturam, dicens: 2. Hæc dicit Cyrus rex Persarum: Omnia regna terræ dedit mihi Dominus Deus cæli, et ipse præcepit mihi ut ædificarem ei domum in Jerusalem, quæ est in Judæa. 3. Quis est in vobis de universo populo ejus? Sit Deus illius cum ipso. Ascendat in Jerusalem, quæ est in Judæa, et ædificet domum Domini Dei Israel, ipse est Deus qui est in Jerusalem. 4. Et omnes reliqui in cunctis locis ubicumque habitant, adjuvent eum viri de loco suo, argento et auro, et substantia, et pecoribus, excepto quod voluntarie offerunt templo Dei, quod est in Jerusalem. 5. Et surrexerunt principes patrum de Juda et Benjamin et Sacerdotes, et Levitæ, et omnis cujus Deus suscitavit spiritum, ut ascenderent ad ædificandum templum Domini quod erat in Jerusalem. 6. Universique qui erant in circuitu, adjuverunt manus eorum in vasis argenteis et aureis, in substantia et jumentis, in suppellectili, exceptis his quæ sponte obtulerant. 7. Rex quoque Cyrus protulit vasa templi Domini, quæ tolerat Nabuchodonosor de Jerusalem, et posuerat ea in templo Dei sui. Protulit autem ea Cyrus rex Persarum per manum Mithridatis filii Gazabar, et annumeravit ea Sassabasar principi Juda. 9. Et hic est numerus eorum: phialæ aurea triginta, phialæ argenteæ mille, cultri viginti novem, scyphi aurei triginta. 10. Scyphi argentei secundi quadringenti decem: vasa alia mille. 11. Omnia vasa aurea et argentea, quinque millia quadringenta; universa tulit Sassabasar, cum his qui ascendebant de transmigracione Babylonis in Jerusalem.

1. IN ANNO PRIMO CYRI REGIS PERSARUM, — quo scilicet Cyrus monarchiam a Chaldæis ad Persas transtulit. Fuit ergo hic Cyri annus primus non regni Persici, sive quo ipse primo creatus rex cepit regnare in Perside, indeque triginta totos annos regnavit, ut voluit Eusebius et Africanus in *Chronico*, S. Hieronymus in cap. 1 *Zachar. Pererum* in *Daniel*, cap. v, et alii; sed fuit annus hic Cyri primus monarchiæ et regni Babylonicæ, quo scilicet ipse superato Baltasare, et capta eversaque Babylone, monarchiam a Chaldæis ad se et Persas transtulit. Non potuit enim Judæos epipere a Babylone, et Chaldæorum manibus, nisi iis superatis et victis. Patet id clare ex verbis Cyri, vers. 2, dicens: « Omnia regna terræ dedit mihi Dominus. » Unde III *Esdra* vi, 17, dicitur: « In primo anno, regnante Cyro rege Babyloniæ, scripsit Cyrus rex domum hæc ædificare, » etc., licet enim Darius Medus, Cyri avunculus, dicatur capta Babylone successisse in ejus regnum, dicitur capta Babylone concessit nepoti suo Cyro, juveni animoso,

ac eodem anno vita functus eidem totum cessit imperium. Quare Cyrus eodem anno primo monarchiæ suæ, qui fuit septuagesimus et ultimus captivitatis Judæorum in Babylone, inde eodem liberavit.

Nota ex Herodoto, Justino, Eusebio, Josepho et aliis, Cyrum cepisse regnare in Perside sola Olympiade 33; et inde universi regni ejus anni numerantur triginta: sensim vero ultra Persidem propagasse imperium, tandemque Babyloneam expugnasse, et Chaldæorum monarchiam evertisse, sequæ fecisse monarchiam; ac tum solvit captivitatem Judæorum in Babylone, cum jam expleti essent 70 anni captivitatis de quibus vaticinatus erat *Jerem.* xxv et xxix. Fecit hoc autem Cyrus anno 27 Persici sui regni, adeoque verisimilius est eum deinceps tres duntaxat annos, capta Babylone, monarchiam regnasse; id enim docet *Seder Olam*, sive *Chronicon Hebræorum*, ac passim *Hebræi*, ac *Lyranus in Daniel*, *Vatablus* in cap. 1 *Daniel*, et alii, quin et *Josephus*, lib. XI *Antiq.* cap. II. Unde *Daniel*, summam annos Cyri per ejus

gesta per texens, ultra tertium non progreditur.

Nec obstat *Xenophon*, lib. VIII *Cyropædia*, ubi septem annos tribuit principatui Cyri. Unde *Belarminus*, *Torniellus*, *Salianus* et *Ribera* in *Zachar.* I, num. 33, putant Cyrum septem annos regnasse ut monarchiam; quia illi libri a *Xenophonte* scripti sunt, non tam ad fidem historię, quam ad efformandam in Cyro veri principis effigiem. Rursum ille principatus Cyri septennis accipi posset a subjugata per eum non Babylone, sed Asia. Denique magis credendum est lib. III *Esdra* cap. V, vers. ult., quam *Xenophonti*. Ibi enim sãt expresse dicitur Cyrum per biennium tantum regnasse a cepta reedificacione templi, quæ, ut patet hoc capite, facta est statim a soluta captivitate, scilicet anno secundo monarchiæ Cyri: hoc enim secundo anno cepisse Judæos reedificare templum disertè docet *Esdra* hic, cap. III, vers. 8; ac cap. IV, vers. 6, narrat templi fabricam illico a *Cuthæis* fuisse impeditam omnibus diebus Cyri. Idem clarior docet *Josephus*, lib. XI, cap. II, ubi ait *Cuthæos* eam impediisse, Cyro nesciente, utpote in aliis negotiis occupato, ac præsertim bello *Massagetico*, in quo et interit. Unde et cap. III, narrat *Esdra* templi fabricam, a Cyro primo suæ monarchiæ anno concessam, per novem annos fuisse suspensam, scilicet per duos annos reliquos Cyri, et per sex quibus regnavit *Cambyse* ejus filius, cui successit *Darius Hystaspis*, qui anno secundo regni sui eandem redintegavit. Non ergo septem annis supervixit Cyri, ut opinantur nonnulli. Quomodo enim Cyrum, Judæis ita benevolus, per septem annos *Cuthæorum* objecta in templi fabrica impedimenta nescisset aut tulisset? Quomodo Judæi, ac præsertim *Daniel*, Cyrum per se aut per legatos de tota re non informassent? Denique *Herodotus*, *Justinus*, *Berosus* et alii scribunt Cyrum, post captam Babylonem, postremum bellum contra *Lydos*, qui rebellaverant, gessisse, ac demum *Massagetico* prælio occubuisse. Quæ omnia triennio fecisse Cyrum credibile est: erat enim ipse bellicosissimus, et quietis impatiens.

Cyri et
ma.
Primam.
Secun-
dam.

Quæres: Unde nomen suum accepit *Cyrus*? quidque significat? *Primo*, *Strabo*, lib. XV, Cyrum nomen accepisse putat a flumine *Cyro*. *Secundo*, *Vitalpandus*, part. I *Appar.*, lib. III, cap. II, pag. 137, censet Cyrum dictum a *Cyno*, id est canis, qui eum fingitur nutritivisse, ut sit *Cyrus* quasi *canis*, id est caninus. Nam, ut narrat *Herodotus* in *Clio*, *Astyages* Cyri avus Cyrum infantem tradidit *Harpago*, ut eum exponeret et perderet, eo quod ex oraculo audisset ab eo sibi auferendum regnum. *Harpagus* tradidit eum *Mithridati* bubulo *Astyagis*, cujus uxor vocabatur *Græca* lingua *Cyno* (*κύνω*), id est canis, *Medica*, *Spæo*. Nam canem *Medi* spæa appellant. Unde *Cyrus* crescens commemorabat se ab uxore bubulicæ fuisse educatum, semper eam laudibus prosequeus, ita ut in omni ejus sermone esset *Cyno*. Quod nomen accipientes ejus parentes, ut divinitus videretur *Persis* filius fuisse

servatus, divulgavit a cane Cyrum, cum esset expositus, fuisse educatum. Unde hæc fabula emanavit. Hæc *Herodotus*. Hinc et *Trogus* Cyrum a cane educatum tradit. Verum non ait *Herodotus* a *Cyno* dictum esse Cyrum: et *Cyrus* Persicum videtur nomen, non Græcum. Unde *Justinus*, lib. I: « Nutrici, inquit, sparcon postea nomen fuit, quia canem *Persæ* sic vocant (eo quod in sylvis *Cyrum* a cane lactatum alendum sibi assumpsisset); puer deinde cum esset, inter pastores *Cyri* nomen accepit: » ubi nullam *Cyno*, quasi inde dictus sit *Cyrus*, mentionem facit. *Tertio*, *Suidas* in voce *Cyrus*: « *Cyrus*, ait, Græce est κύρις, id est Princeps, Rex, quod per ludum inter adulescentes regni auctoritatem (quod Græcis est ἀρξία) adeptus est. *Darius* *Persæ* vocatur eunonem, ob tributa imposita; *Cambysem*, dominum; *Cyrum*, patrem. Nam ille quidem vendebat omnia: *Cambyse* sævus erat et temerarius; *Cyrus* clemens et populi commodorum studiosus. » Ille *Suidas*, sed rursus ipse græcum *Cyro* dat eunonem, non persicum. *Quarto* ergo et verius *Plutarchus* in *Vita Artaxerxis Mneumonis*: « *Cyrus*, inquit, *Persicæ* idem est quod sol; » hunc enim ut numen colebant *Persæ*, æque ac *Cyrum* monarcham suum: unde *Jeremias* *Cyrum* vocat liberatorem quasi solem *Judæorum*.

Cur *Cyrus* sive rex comparetur soli, apposite per octodecim analogias ostendi *Isaïæ* cap. XLII, vers. 1. Hinc ferunt *Cyrum* in somnis vidisse solem apud pedes suos adstantem, cumque eum *Cyrus* vellet apprehendere, solem aufugisse, idque tertio: rogati divini quidam hoc portenderet, responderunt portendi *Cyrum* per triginta annos regnaturum. *Cyrus* ergo inter reges gentium interque *Persas* effulsit quasi sol, tum sapientia, tum justitia, tum temperantia, tum magnanimitate, tum liberalitate, adeoque « omnium regiarum virtutum fuit exemplum, » inquit *Xenophon*. Audi *Ciceronem*, lib. I *De Divin.* ex *Dionysio* *Persico*: « Cum dormienti ei (*Cyro*) sol ad pedes visus esset, ter eum scribit frustra appetivisse manibus, cum se convolvens sol elaberetur et abiret, ei magos dixisse (quod genus sapientum et doctorum habebat in *Persis*) ex triplici appellatione solis, triginta annos *Cyrum* regnaturum esse, portendi: quod ita contigit, nam ad septuagesimum pervenit, cum quadraginta natus annos regnare cepisset. »

Porro *Cyrus* *Hebræice* idem est quod tanquam *habes* regnorum et opum *Babylonis* et mundi, a radice *קיר* *taras*, id est *hereditavit*; *Caph* enim initiale est nota similitudinis, significans: sicut, tanquam. Aut *Cyrus* idem est quod, quasi pauper, a radice *קיר* *ras*, id est *pauper*; quia ex se erat pauper, sed a Deo factus est dives. Rursum in morte occisus a *Tomyri*, factus est pauper. Tunc enim *Cyrus* factus est *Irus*; imo *Iro* pauperior. Ita *Paganus* in nom. *Hebr.*

Græce vero *Cyrus* idem est quod auctoritate pot-

mense suæ regni convivam effecit, Zorobabel mutatum est nomen, ut vocaretur « Sassabasar, » id est *gavens in tribulatione*. Ita Eusebius, lib. XI *De Præpar.* cap. III et IV, *sas enim est gavens, ba significat in, shar significat tribulatione*. Aursum Pagninus in *Nomin. Hebr.* *Sessabasar* interpretatur, *ses in tribulatione; ses enim significat sez, vel byssum*. Hebræi enim tradunt eum sic appellatum quod in sex tribulationibus steterit fortis et constans, ut in eo impletum sit *Job* V, 19: « In sex tribulationibus liberabit te, et in septima non tanget te malum. »

Ubi nota olim Hebræis, Chaldeis, Persis, Phœnicibus aliisque gentibus Orientalibus familiare fuisse peregrinis mutare nomina, illisque dare patria et propria gentis suæ cui inserbantur; patriam, inquam, certum quid et personæ appositum significantia, ut fecit Adam indens rebus nomina

naturæ earum apposita, *Genes. r.* 19, ut nomina essent quasi omnia rei naturam, virtutem aut proprietatem aliquam præsentem aut futuram significantia. Sic *Daniel.* cap. I, Hebræa nomina Ananias, Azarias, Misael in Babylone a Chaldeis commutata sunt in Chaldeæ Sidrach, Misach, Abdenago. Sic cap. II, vers. 63, Hebræus Nehemias a Chaldeis Chaldaice nuncupatus est Athersata. Eusebius, lib. XI *De Præpar.* cap. III et IV, ex hoc argumentum sumit pro exquisita Hebræorum sapientia, quod scilicet sacra Scriptura hominum propriorum significatione et vi utatur.

40. SCYPHI ARGENTEI SECUNDI. — « secundi » scilicet ordinis et generis, qui nimirum censebantur secundo loco, tam pretio quam pulchritudine: primi enim ordinis erant scyphi aurei; secundi vero argentei.

CAPUT SECUNDUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Catalogus redeuntium cum Zorobabel in Jerusalem, item munerum et donorum ad templi fabricam oblaturum.

1. Hi sunt autem provinciæ filii, qui ascenderunt de captivitate, quam transtulerat Nabuchodonosor rex Babylonis in Babylone, et reversi sunt in Jerusalem et Judam, unusquisque in civitatem suam. 2. Qui venerunt cum Zorobabel, Josue, Nehemia, Sarahia, et Rahelaia, Mardochai, Belsan, Mesphar, Beguai, Rehum, Baana, numerus virorum populi Israel. 3. Filii Pharos, duo millia centum septuaginta duo. 4. Filii Sephatia, trecenti septuaginta duo. 5. Filii Area, septinginti septuaginta quinque. 6. Filii Phabath Moab, filiorum Josue: Joab, duo millia octingenti duodecim. 7. Filii Ælam, mille ducenti quinquaginta quatuor. 8. Filii Zethua, nongenti quadraginta quinque. 9. Filii Zachai, septingenti sexaginta. 10. Filii Bani, sexcenti quadraginta duo. 11. Filii Behai sexcenti viginti tres. 12. Filii Azgad, mille ducenti viginti duo. 13. Filii Adonicam, sexcenti quinquaginta quatuor. 14. Filii Beguai, duo millia quinquaginta sex. 15. Filii Adin, quadringenti quinquaginta quatuor. 16. Filii Ather, qui erant ex Ezechia, nonaginta octo. 17. Filii Besai, trecenti viginti tres. 18. Filii Jora, centum duodecim. 19. Filii Hasum, ducenti viginti tres. 20. Filii Gebbar, nonaginta quinque. 21. Filii Bethlehem, centum viginti tres. 22. Viri Netupha, quinquaginta sex. 23. Viri Anathoth, centum viginti octo. 24. Filii Azmaveth, quadraginta duo. 25. Filii Cariathiarim, Cephita, et Beroth, septingenti quadraginta tres. 26. Filii Rama et Gabaa, sexcenti viginti unus. 27. Viri Machmas, centum viginti duo. 28. Viri Bethel et Hai, ducenti viginti tres. 29. Filii Nebo, quinquaginta duo. 30. Filii Megbis, centum quinquaginta sex. 31. Filii Ælam alterius, mille ducenti quinquaginta quatuor. 32. Filii Harim, trecenti viginti. 33. Filii Lod, Hadid, et Ono, septingenti viginti quinque. 34. Filii Jericho, trecenti quadraginta quinque. 35. Filii Senaa, tria millia sexcenti triginta. 36. Sacerdotes: Filii Jadaia in domo Josue, nongenti septuaginta tres. 37. Filii Emmer, mille quinquaginta duo. 38. Filii Pheshur, mille ducenti quadraginta septem. 39. Filii Harim mille decem et septem. 40. Levitæ: Filii Josue et Cedmihel filiorum Odovix, septuaginta quatuor. 41. Cantores: Filii Asaph, centum viginti octo.

42. Filii Janitorum: filii Sellum, filii Ater, filii Telmon, filii Accub, filii Hatia, filii Sobai: universi centum triginta novem. 43. Nathinæi: filii Siha, filii Hasupha, filii Tabbaoth. 44. Filii Caros, filii Saa, filii Phadon, 45. filii Lebana, filii Hagaba, filii Accub. 46. Filii Hagab, filii Semlai, filii Hanan, 47. filii Gaddel, filii Gaber, filii Raia. 48. Filii Rasin, filii Necoda, filii Gazam. 49. Filii Aza, filii Phasea, filii Besee. 50. Filii Asena, filii Munim, filii Nephusim. 51. Filii Bachuc, filii Hacupha, filii Harhur. 52. Filii Besluth; filii Magida, filii Harsa. 53. Filii Berocos, filii Sisara, filii Thema. 54. Filii Nasia, filii Hatipha. 55. Filii servorum Salomonis, filii Sotai, filii Sopheret, filii Pharuda. 56. Filii Jala, filii Dercon, filii Geddel. 57. Filii Saphatia, filii Hatil, filii Phochereth, qui erant de Asehaim, filii Ami. 58. Omnes Nathinæi, et filii servorum Salomonis, trecenti nonaginta duo. 59. Et hi qui ascenderunt de Thelmala, Telharsa, Cherub, et Adon, et Emer; et non potuerunt indicare domum patrum suorum et semen suum, utrum ex Israel essent. 60. Filii Dalaia, filii Tobia, filii Necoda, sexcenti quinquaginta duo. 61. Et de filiis Sacerdotum, filii Hobia, filii Accos, filii Berzellai, qui accepit de filiabus Berzellai Galaaditis uxorem, et vocatus est nomine eorum. 62. Hi quaesierunt scripturam genealogiæ suæ, et non invenerunt, et ejeti sunt de sacerdotio. 63. Et dixit Athersatha eis, ut non comederent de Sancto Sanctorum, donec surgeret sacerdos doctus atque perfectus. 64. Omnis multitudo quasi unus quadraginta duo millia trecenti sexaginta, 65. exceptis servis eorum, et ancillis, qui erant septem millia trecenti triginta septem: et in ipsis cantores atque cantatrices, ducenti. 66. Equi eorum septingenti triginta sex, muli eorum ducenti quadraginta quinque; 67. camelii eorum quadringenti triginta quinque, asini eorum, sex millia septingenti viginti. 68. Et de principibus patrum, cum ingredierent templum Domini, quod est in Jerusalem, sponte obtulerunt in domum Dei ad extruendum eam in loco suo. 69. Secundum vires suas dederunt impensas operis, auri solidos sexaginta millia, et mille, argenti mnas quinque millia, et vestes sacerdotales centum. 70. Habitaverunt ergo Sacerdotes, et Levitæ, et de populo, et cantores et janitores, et Nathinæi, in urbibus suis, universusque Israel in civitatibus suis.

4. HI SUNT AUTEM PROVINCIÆ FILII. — *q. d.* Hi sunt Judæi, qui in provincia Babylonis nati vel educati, ex ea remigrarunt in pristinam patrum sedem, puta in Jerusalem. Filii enim Provincie vocantur, qui in ea ex advenis nati, vel educati diu habitaverunt. Hæc enim phrasis significat civitatem vel incolatum, ait Vatablus. Unde alii per filios intelligunt incolas. Sic vocantur « filii Sion, filii Orientis, filii Jerusalem, etc., filii, » id est « incolæ. » Porro Provincia intelligitur Babylonia tam potens et dominans, sicut per Urbem nunc omnes intelligunt Romanam: licet Bada per Provinciam hic intelligat Judæam; ad hanc enim pertinebant, inquit, Judæi et Babylone in eam redeuntes, quasi filii Ecclesiæ.

ET REVERSI SUNT IN JERUSALEM, — ita tamen ut manerent Cyro et Persis quasi servi dominis subditi, et tributarii, ut liquet cap. IV, 13, et lib. II *Esdrae* VI, 36. Unde reges Persarum eis constituebant principes, uti Zorobabilem hic vers. 2, et cap. V, vers. 14, ac *Esdram*, et *Nehemiam*, cap. VII, vers. 14, et lib. II, cap. V, vers. 14.

2. QUI VENERUNT CUM ZOROBABEL, — Duce et Josue Pontifice, qui alio nomine dictus est « Jesus filius Josedæe, » ut patet *Zachar.*

MARDOCHÆI. — Multi censent hunc esse Mardo-

cheum patrum Esther, qui redierit in Judæam, ut possessiones paternas recuperaret, ac deinde reversus sit in Persidem, ubi sedem agere destinavit.

NUMERUS VIRORUM POPULI ISRAEL, — scilicet revertentis e Babylone in Jerusalem, est iste quem subijcio. Israel hic ponitur pro Juda et Benjamin, soli enim Judæi et Benjaminitæ redeuntes hic numerantur. Alibi, cum Israel opponitur Judæ, significat decem tribus, quæ a Juda et Benjamin schisma facientes, regem sibi crearent Jeroboam; filii enim abducti in Assyriam, ibique plane dispersi et quasi eversis. Israelis nomen et decus rediit et remansit in Juda; hæc enim mille duodecim tribuum fuit nobilissima, imo regia. Sic dicitur *Psalms. cxm.* 2: « Facta est Judæa sanctificatio ejus: Israel potestas ejus. » « Israel, » id est « Judæa, » in *Psalms* enim crebro posterius hemistichium explicat ac confirmat prius, ut cum dicitur: « Deus, in adiutorium meum intende; Domine, ad adjuvandum me festina. » Et *Isaie XLVIII*: « Audite, ait, hæc domus Jacob, qui vocamini nomine Israel, et de aquis Juda existis, » id est qui de fonte ac stirpe Juda propagati estis.

6. FILII PHABATH MOAB (est nomen proprium viri. Vatablus vertit, filii Ducis (Chaldeus enim

Phahath significat *ducem*) *Moab*. Ita cognominatus est, quod in Moab victoriam aliquam sit adeptus, aut quid preclare gesserit.) *FILIORUM JOSUE, JOAB, — q. d. II filii Phahath Moab*, descendentes et progenii ex filiis Josue et Joab (hi enim duo erant viri illo ævo celebres et charissimi) fuere 2812. Unde Vatablus verit, *filiorum Ducis Moab de filiis Josue et Joab* 2812.

20. *FILII GEBBAR NOVAGINTA QUINQUE*. — Ita legendum cum Hebræo, Septuaginta et Romanis, male ergo nonnulli legunt, *nonaginti*.

21. *FILII BETHLEHEM CENXVM VIGINTI TRES*. — Filii, id est cives et incolæ, ut dixi vers. 1, sive ex civibus et incolis *Bethlehem* oriundi. Hucusque enim per patresfamilias distinguitur capita; deinceps vero usque ad vers. 31, per urbes distinguit, forte quia patres erant ignoti vel obscuro.

Hebræi: Judæi jam per 70 annos fuerant in Babylone, unde plerique qui ex *Bethlehem* alisque urbibus erant abducti, jam erant mortui, filii vero eorum erant nati in Babylone, etc. Respondet ita esse, sed tamen idem vocantur filii *Bethlehem*; quia a *Bethlehemitis*, qui ex *Bethlehem* venerant, erant progenii. Aut certe Judæi in Babylone in suis vicis et pagos distributi, eis nomina *Bethlehem* aliarumque Judæe urbium indiderunt, ut se in exilio memoria patrie suæ solarentur, ut jam Hispani in Peru et Mexico urbibus suis indunt nomina urbium Hispaniæ; ut vocantur *Granata*, *Corduba*, *Vallisoletum*, etc. Simili modo *Helenus* Priami filius, Troja eversa fugiens, urbem novam condens, nuncupavit eam *Trojam*. Audi *Virgilium*, lib. III *Æneid.*:

Procedo, et parvam Trojam simulatque magnis
Pergamæ, et arentem Xanthi cognomine rivum
Agrosque, Scæque amplexor limina portæ.

Ita Sanchez.

31. *FILII ELAM*. — Alius est hic *Elam* ab illo vers. 7; sed mirum utrumque pares numerasse filios nepotes, scilicet 1254.

36. SACERDOTES (Hucusque laicos e tribu Juda et Benjamin recensuit, nunc recenset Sacerdotes, et vers. 40, Levitas, et vers. 43, Nathineos templi servos. At ergo: SACERDOTES: FILII JADAJA IN DOMO JOSUE, — id est qui erant de domo et familia Josue, puta filii, et nepotes Jesu filii Josedeo Pontificis, erant num. 973; Jadaia enim fuit ex posteris Jesu et Josedeo, ut patet I *Paral.* IX, 40.

43. NATHINEI, — id est *donati*, scilicet templi ministerio a Josue; erant enim hi *Cabaonites* (ideoque *Chananeæ*, non Judæi) qui ob fraudem suam ad hoc opus damnati fuere. Vide dicta *Josue* IX.

38. OMNES NATHINEI, ET FILII SERVORUM SALOMONIS; — sicut Josue *Cabaonites*, sic Salomon alios bello captos vel proselytos templo donavit. Hi vocantur a servi Salomonis: unde ex eis multi ab eo addicti fuere fabricæ templi, II *Paral.* II, 47.

39. HI QUI ASCENDERUNT DE TRIMALIA, THILBAR-
SA, GERUB, ET ADON, ET EBER. — Nomina sustinentur duntaxat 29818; quare ut summam hic vo-

urbum Chaldææ, e quibus manu emigrarunt in Judæam. Hi non poterunt probare se oriundos esse ex Judæis, ut sequitur:

61. FILII BERZELAI, QUI (BERZELAI) ACCEPTI ES FILIUS BERZELAI GALAADITIS (Sacerdotis) SACEREM, ET VOCATUS EST NOMINE EORUM, (scilicet Sacerdotum), — q. d. hic *Berzellai* duxit uxorem filiam *Berzellai* sacerdotis, et per hanc vocatus est Sacerdos, id est ortus ex genere sacerdotali; sed cum id ex publicis Genealogiarum libris probare non posset, tam ipse quam filii ejus a sacerdotibus rejecti fuere, donec Deus consuleretur.

63. ET DIXIT ATHERSATHA. — Hic est *Nehemias*, inquit *Lyrannus*, *Cajetanus* et *Vatablus*, idque liquet ex *Nehem.* VII, 64. Ubi idem narratur, quod hic. Unde videtur hæc historia contigisse posterius sub *Nehem.*, et *Nehem.* VIII, 9, ubi dicitur: «Dixit autem *Nehemias* (ipse est *Athersatha*) id est pincerna Regis;» ita a Chaldæis vocatus a verbo Chaldæo, *tersa*, id est *aluit*, et *soata*, id est *bibit*, q. d. *alens potu regem*, hoc est pincerna regis: loquitur hic *Nehemias* de se in tertia persona, æque ac cap. XII, 26; sed in libro *Nehemie*, ipse de se loquitur semper in prima persona. Unde nonnulli putarunt alium esse *Nehemiam*, qui fuit *Esdre* socius, a *Nehemia*, qui induitur lib. II *Esdre*, ejusque est auctor. De *Athersatha* rursus dicam, *Nehem.* VII, 3.

UT NON COMEDERENT DE SANCTO (CIBO) SANCTORUM, id est victimarum Deo sanctificarum, id est oblatarum et sacrificatarum, hoc est ut non comederent de sacrificiis pro peccato oblatis, aut arum dextrum e victimis pacificis: hæc enim cedebant solis sacerdotibus; quales se esse hi probare non poterant.

DONEC SURGERET SACERDOS DOCTUS ATQUE PERFECTUS. — Hebræice, *sacerdos cum Urin et Thummim*, q. d. *Donec sacerdos aliquis summus vestibus Pontificalibus*, in quibus erant *Urim* et *Thummim*, indutus, consulens Deum, ab eo perfecte doceretur an hi essent ex genere sacerdotali, an non. Est ergo metonymia.

Nota: «*Urim* et *Thummim*» inscripta vel intertextæ erant *Rationali Pontificis*. «*Urim*» Hebræice significat *illuminaciones*; «*Thummim*» perfectiones: quia sacerdos summus, Pontificalibus indutus, perfecte illuminatur Deo circa ea, de quibus se consulabat, ut patet *Nam.* XXVII, 21. Allegorice significabatur *Christus Pontifex*, per quem lux veritas facta est, *Joan.* I. Tropologie per hæc duo admonetur tum Pontifex, tum populus, studere veritati doctrine, et perfectioni vite: atque per hæc duo analogice aspirare ad lumen glorie, et perfectam Dei fruitionem et amorem.

64. OMNIS MULTITUDO QUASI UNUS 42360. — Hæc vers. 64 summa eorum, qui cum *Jesu* et *Zorobabel* in Judæam redierunt, quam tamen non invenies, si sigillatim numeros singularum familiarum hic assignatos per additionem computes: invenies

sitam expleas, addendi sunt 42342: quam conflant illi, qui ex decem tribubus cum tribu Juda et Benjamin redierunt in Jerusalem; sed hic non recensentur. Porro hi ipsi eodem fere modo, demptis pauculis, numerantur *Nehem.* VII, 6, et alii.

65. ET IN IPSIS CANTORES ATQUE CANTATRICES DECENTI. — «*Cantores*» templo adhibebantur ad cantendos *Psalmos*, «*cantatrices*» ad laicas cantiones, v. g. ad canendum in funeribus, nuptiis, conviviis, etc., significatur latissimus fuisse *Hebræorum* a *Babylone* reditus, ut præ gaudio canerent et jubilarent; juxta oraculum *Isaie* LXVI: «*Adducet omnes fratres vestros de cunctis gentibus domum Domino in equis*, et in quadrigis, et in leucis et in mulis, et in carrucis ad montem sanctum Jerusalem.» Et *Psal.* CXXV: «*In convertendo Dominus captivitatem Sion, facti sumus sicut consolati.*» (Hebræice sicut *sonnatiæ*, id est ita exultantes, ut videremur somnare reditum, non autem vere redire in patriam.) Tunc

repletum est gaudio os nostrum, et lingua nostra exultatione.»

66. EQUI EORUM 736. — Ita Hebræus et Romanus. Vers. 68.

68. CUM INGREDERENTUR TEMPLUM DOMINI. — Temp. Vers. 69.
plum jam erat a Chaldæis exustum. Templum ergo hic vocatur locus, in quo steterat templum, quia is sacer erat, ac sacrificiis et divino cultui a Deo destinatus. Unde *Judei* *mos* *et* *eo* altare erexerunt, in eoque sacrificarunt, ut patet *Jerem.* XLII, vers. 3; *Beruch.* I, 40.

69. AURI SOLIDOS SEXAGINTA MILLIA ET MILLE. — Vers. 70.
hoc est sexaginta et unum millia: ita legunt Hebræus et Romanus. Alii, pro «sexaginta millia,» legunt: «quadraginta millia;» tot enim numerantur *Nehem.* VII, 3, de quo ibidem plura. Dicerentur hæc orta videtur ex transpositione cypharum obvia et facili: nam IX sunt 60; XI vero sunt 40. Vide *Franciscum Lucam* fuisse hæc de re disserentem in *Notat.* 79.

CAPUT TERTIUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Jesu Pontifex, et Zorobabel Dux cum populo redeuntes in Jerusalem exstruunt altare, in eo sacrificant, celebrant festum Tabernaculorum, et novi templi fundamenta jaciunt.

1. Jamque venerat mensis septimus, et erant filii Israel in civitatibus suis: congregatus est ergo populus quasi vir unus in Jerusalem. 2. Et surrexit Josue filius Josedeo et fratres ejus Sacerdotes, et Zorobabel filius Salathiel, et fratres ejus, et edificaverunt altare Dei Israel, ut offerrent in eo holocaustata, sicut scriptum est in lege Moysi viri Dei. 3. Collocaverunt autem altare Dei super bases suas, deterrentibus eos per circuitum populus terrarum, et obtulerunt super illud holocaustum Domino mane et vespere. 4. Feceruntque solemnitatem Tabernaculorum, sicut scriptum est: et holocaustum diebus singulis per ordinem secundum præceptum, opus diei in die suo. 5. Et post hæc holocaustum jure, tam in calendis, quam in universis solemnitatibus Domini, quæ erant consecrate, et in omnibus in quibus ultro offerebatur munus Domino. 6. A primo die mensis septimi cæperunt offerre holocaustum Domino: porro templum Dei nondum fundatum erat. 7. Dederunt autem pecunias latomis et cæmentariis: cibum quoque, et potum, et oleum Sidonis Tyrisque, ut deferrent ligna cedrina de Libano ad mare Joppe, juxta quod præceperat Cyrus rex Persarum eis. 8. Anno autem secundo adventus eorum ad templum Dei in Jerusalem, mense secundo, cæperunt Zorobabel filius Salathiel, et Josue filius Josedeo, et reliqui de fratribus eorum Sacerdotes, et Levite, et omnes qui venerunt de captivitate in Jerusalem, et constituerunt Levitas a viginti annis et supra, uturgerent opus Domini. 9. Stetitque Josue et filii ejus, et fratres ejus, Cedmilhel et filii ejus, et filii Juda, quasi vir unus; ut instarent super eos qui faciebant opus in templo Dei: filii Henadad, et filii eorum, et fratres eorum Levite. 10. Fundato igitur a cæmentariis templo Domini, steterunt Sacerdotes in ornatu suo cum tubis: et Levite filii Asaph in cymbalis, ut laudarent Deum per manus David regis Israel. 11. Et concinebant in hymnis et confessione Domino: Quoniam bonus, quoniam in æternum misericordis est super Israel. Omnis quoque populus vociferabatur clamore magno in laudando Dominum, et

quod fundatum esset templum Domini. 12. Plurimi etiam de Sacerdotibus et Levitis, et Principes patrum, et Seniores, qui viderant templum prius cum fundatum esset, et hoc templum in oculis eorum, flebant voce magna: et multi vociferantes in lætitia, elevabant vocem. 13. Nec poterat quisquam agnoscere vocem clamoris lætantium, et vocem fletus populi; commixtum enim populus vociferabatur clamore magno, et vox audiebatur procul.

1. JAMQUE VENERAT MENSIS SEPTIMUS. — Hebraice vocatus *Tisri*, qui nostro partim septembri, partim octobri respondet. Hebrei enim utebantur mensibus lunaribus, quos singule lune lunationes efficiunt. Hinc videtur quod Judæi Babylone discesserint initio veris, anno primo Cyri, et post quatuor menses itineris pervenerint in Jerusalem mense Julio, ac mox exerxerint altare, seque prepararint ad festum Tabernaculorum, ceteraque mense septimo celebranda. Simili modo Esdras septimo anno Artaxerxis primo die mensis primi discessit Babylone, et primo die mensis quinti pervenit in Jerusalem, ut audiemus capite VII, vers. 1.

2. ET SURREXIT JOSUE (sive Jesus) FILIUS JOSEDEC (qui mortuo patre Josedec, ei in Pontificatu successerat, eratque Esdræ ex fratre nepos; Esdras enim erat frater Josedec), ET ZOROBABEL FILIUS SALATHIEL, — filii Jechonice, qui mortuo avo et patre, successit in ducatum populi. Hi duo ergo duces fuere populi reducis in Jerusalem: Jesus in Ecclesiasticis, Zorobabel in Politicis.

4. FECERUNTQUE SOLEMNITATEM (id est celebrarunt festum « Tabernaculorum, » sive « Scenopægie, » die 15 mensis septimi per septem dies) ET HOLOCAUSTUM DIEBUS SINGULIS PER ORDINEM SECUNDUM PRÆCEPTUM, OPUS DIEI IN DIE SUO, — *q. d.* Obtulerunt tot quotidie per totam festi octavam victi-

mas, quot et quales, qualique ritu eas offerri præceperat Deus, *Num.* XXIX.

5. ET POST HEC HOLOCAUSTUM JUDE, — de quo dixi *Num.* XXVIII, 3.

8. ANNO AUTEM SECUNDO ADVENTUS EORUM AD TEMPLUM (ad locum in quo steterat templum jam a Chaldeis exustum) DEI IN JERUSALEM, MENSE SECUNDO COEPERUNT — reedificare templum.

10. FUNDATO IGITUR A CEMENTARIIS TEMPIO (id est jactis jam templi fundamentis) UT LAUDARENT DEUM PER MANUS DAVID, — id est, per opera Davidis, puta per Psalmos a Davide compositos, et per musica instrumenta ab eo concinne instituta ad Dei laudes in templo concinendas.

11. EO QUOD FUNDATUM ESSET TEMPLUM, — id est, eo quod fundamenta templi jam essent jacta, sed nee dum parietes erecti, ut patet ex sequente.

12. FLEBANT VOCE MAGNA, — quod templi novi fundamenta non responderent magnitudini et majestati prioris templi, quodque ejus ruinas circumquaque conspicerent: vicissim tamen gaudebant de novi templi reedificatione, deque suo in patriam reditu, ac Cyri benevolentia, sed præsertim de Deo prius irato jam sibi reconciliato: quare fletus hic gaudio miscebatur, ac voces fletuum et exsultantium commixtæ harmoniam efficiebant mixtam planctu et jubilo.

CAPUT QUARTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Samaritani per prefectos Persarum impetrato a Cambyse Cyri successore rescripto, impediunt fabricam urbis et templi.

1. Audierunt autem hostes Judæ et Benjamin, quia filii captivitatis ædificarent templum Domino Deo Israel: 2. et accedentes ad Zorobabel, et ad principes patrum, dixerunt eis: Ædificemus vobiscum, quia ita ut vos quærimus Deum vestrum: ecce nos immolavimus victimas a diebus Asor Haddan regis Assur, qui adduxit nos huc. 3. Et dixit eis Zorobabel, et Josue, et reliqui principes patrum Israel: Non est vobis et nobis ut ædificemus domum Deo nostro, sed nos ipsi soli ædificabimus Domino Deo nostro, sicut præcepit nobis Cyrus rex Persarum. 4. Factum est igitur, ut populus terræ impediret manus populi Judæ, et turbaret eos in ædificando. 5. Conduxerunt autem adversus eos consiliatores, ut destruerent consilium eorum omnibus diebus Cyri regis Persarum, et usque ad regnum Darii regis Persarum. 6. In regno autem Assueri, in principio regni ejus, scripserunt accusationem adversus habitatores

Judæ et Jerusalem. 7. Et in diebus Artaxerxis scripsit Beselem Mithridates, et Thabeel, et reliqui, qui erant in consilio eorum, ad Artaxerxem regem Persarum: epistola autem accusationis scripta erat Syriace, et legebatur sermone Syro. 8. Reum Beelteem, et Samsai scriba, scripserunt epistolam unam de Jerusalem Artaxerxi regi, Hujuscemodi: 9. Reum Beelteem, et Samsai scriba et reliqui consiliatores eorum, Dinai, et Apharsathachai, Terphalai, Apharsai, Erchuai, Babylonii, Susanechai, Dievi, et Ælamitæ, 10. et ceteri de Gentibus, quas transtulit Asenaphar magnus et gloriosus: et habitare eas fecit in civitatibus Samaria, et in reliquis regionibus trans Flumen in pace: 11. (Hoc est exemplar epistolæ, quam miserunt ad eum) Artaxerxi regi, servi tui, viri qui sunt trans Fluvium, salutem dicunt. 12. Notum sit regi, quia Judæi, qui ascenderunt a te ad nos, venerunt in Jerusalem civitatem rebellem et pessimam, quam ædificant, extruentes muros ejus, et muri ejus instaurati, tributum, et vectigal, et annuus reditus non dabunt; et usque ad reges hæc noxa perveniet. 13. Nunc igitur notum sit regi quia, si civitas illa ædificata fuerit, et muri ejus instaurati, tributum, et vectigal, et annuus reditus non dabunt; et usque ad reges hæc noxa perveniet. 14. Nos autem memores salis, quod in palatio comedimus, et quia læsiones regis videre nefas ducimus, idcirco invenimus et nuntiavimus regi. 15. ut recenseas in libris historiarum patrum tuorum, et invenies scriptum in commentariis: et scies quoniam urbs illa, urbs rebellis est, et nocens regionibus et provinciis, et bella concitantur in ea ex diebus antiquis: quam ob rem et civitas ipsa destructa est. 16. Nuntiamus nos regi, quoniam si civitas illa ædificata fuerit, et muri ipsius instaurati, possessionem trans Fluvium non habebis. 17. Verbum misit rex ad Reum Beelteem, et Samsai scribam, et ad reliquos qui erant in consilio eorum habitatores Samaria, et ceteris trans Fluvium, salutem dicens et pacem. 18. Accusatio, quam misistis ad nos, manifeste lecta est coram me, 19. et a me præceptum est: et recensuerunt, inveneruntque, quoniam civitas illa a diebus antiquis adversum reges rebellat, et seditiones, et prelia concitantur in ea: 20. nam et reges fortissimi fuerunt in Jerusalem, qui et dominati sunt omni regioni quæ trans Fluvium est: tributum quoque et vectigal et reditus accipiebant. 21. Nunc ergo audite sententiam: Prohibeatis viros illos, ut urbs illa non ædificetur, donec si forte a me jussum fuerit. 22. Videte ne negligenter hoc impleatis, et paulatim crescat malum contra reges. 23. Itaque exemplum edicti Artaxerxis regis lectum est coram Reum Beelteem, et Samsai scriba, et consiliariis eorum: et abierunt festini in Jerusalem ad Judæos, et prohibuerunt eos in brachio et robore. 24. Tunc intermissum est opus domus Domini in Jerusalem, et non fiebat usque ad annum secundum regni Darii regis Persarum.

1. HOSTES JUDE, — scilicet Samaritani, sive incolæ Samariæ perpetui Judæorum inimici, ut patet vers. 2 et 40. De his dixi IV Reg. XVII, 24.

FILII CAPTIVITATIS, — id est Judæi nuper captivi, et jam ex captivitate reversi.

2. ASOR UDAN. — Hic est Asar Haddan filius Sennacherib, ultimus rex Assyriorum, de quo IV Reg. XIX, vers. ult.

3. NON EST VOBIS ET NOBIS (societas et communio in hac templi fabrica ut vobiscum conjuncti) ÆDIFICEMUS DOMUM DEO NOSTRO, — quia vos estis schismatici, imo heretici et idololatre: nam cum Deo nostro et vero colitis idola, que cum Iuistis in Assyria, ex qua traducti estis in Samariam. Noluerunt ergo Judæi Samaritas habere in fabrica socios. *Primo*, quia ipsi erant heretici: unde discite quam communionem cum hereticis fugere debeamus, præsertim in rebus sacris et

Sacramentis. *Secundo*, quia ipsi erant hostes Judæorum; unde fraudem in fabrica committere potuissent, ut pro templo idolum fabricarent. *Tertio*, ne Samaritæ templum quasi a se fabricatum sibi vindicarent, aut certe ejus partem habere vellent, in eoque suas superstitiones et idolorum cultus celebrarent. *Quarto*, ne malo dolo arenam pro calce, ac terram pro lapidibus fabricæ immiscerent, itaque fabrica templi ruinas ageret, ac tandem rueret.

4. POPULUS TERRÆ. — Samaritani jam dicti, ac colæ et incolæ terræ vicinæ, p'p'a Samariæ.

5. CONDUXERUNT (pretio et donis) CONSILIATORES, — id est consiliarios, puta Persarum in Samaria, Syria et Judæa prefectos ac quæstores, ut vivente Cyro, quem sciebant favere fabricæ urbis et templi, tarde et parce suppeditarent sumptus, aliisque dolis et malis artibus opus

impedirent. Mortuo autem anno sequente Cyro, Cambysen ejus filium aggressi, ad eum scriperunt litteras quibus Judæos ut pacis turbatores, et seditiosos accusabant; itaque ab eo rescriptum impetrarunt, quo jubebatur Judæi a fabrica supersedere. Libi nota epistolam tam Regum quam Prefectorum hoc cap. et cap. seq. vers. 6 et 7 in textu Hebræo, proprio ipsorum idiomate scilicet Chaldaeo scribi, non Hebræo. Idem fit in Daniele. Præsertim quia Hebræi nuper in Babylone captivi ibidem linguam Chaldeam didicerant, ac inde redeuntes, in illam declinarunt, atque avitam linguam Hebræam cum Chaldaea commiserunt: ex qua commixtione orta est lingua Syro-Hebræa, vel Chaldaeo-Hebræa, quam alii Jerosolymitanam vocant. Sic lingua latina a Gothic cum Gothica commixta peperit nobis linguam Hispanicam, Italianam, Francicam.

Dices: Cur Judæi non reverterentur ad Cyrum sibi faventem, eique fraudes et dolos Samaritarum et Prefectorum commiserunt? Respondeo: Quia teste Josepho Cyrus domo abierat, profectus in bellum contra Lydos rebellantes, ac deinde contra Scythas, ubi et anno sequenti interit. Cyro ergo absente, domi regnabat Cambyses; cuius consiliarios muneribus corrumperunt Samaritæ, ut templi fabricam impedirent. Fuit autem hoc per biennium, ut habet liber III *Esdrae*, cap. v, vers. ultim., ex quo liquet octo annos, qui vulgo dantur regno Cambysis, inchoandos esse ab eo tempore, quo pater Cyro apud Lydos et Massagetas occupato, ipse rebus imperii domi præerat. Nam post biennium occiso Cyro, solus Cambyses regnavit sex annos duntaxat. Vide Josephum.

6. IN REGNO AUTEM ASSUERI, — id est Cambysis. Ita Josephus, et patet ex præced., hic enim patri Cyro in regno successit. Nota: Assuerus Chaldaice, Persice Artaxerxes, erat commune nomen regum Persarum et Babyloniorum, sicut Ægyptiorum regum commune nomen erat Pharaon, et postea Ptolemæus, ac Romanorum Cæsar. Id ita esse patet ex hoc capite, ac ex *Esther* 1, 1, collato eum cap. xiii, 1, et cap. xvi, 1. Assuerus vel, ut Chaldaice dicitur, Achaesueros deducitur ab *achus*, id est *magnus*, et *ros*, id est *caput*, hoc est *magnus caput*, scilicet magnus rex et princeps. Unde isdem fore litteris in aliam linguam transmissis, mutatis tamen vocalibus Græce vocatur *Οὐρανός Οὐρανος*, id est *acer Mars*, martius, bellicosus: et Xerxes, que vox Græce, ait Herodotus lib. VI, significat bellatorem; *Artaxerxes* autem, *magnum bellatorem*. Unde Scaliger, sect. VI, part. II, aliique linguarum periti asserunt hæc nomina fere idem esse, idemque significare, scilicet *Οὐρανος*, *Οὐχοσάρξες*, *Οὐχοσάρξες*, *Xerxes*, *Assuerus*, *Artaxerxes*, *Artaxerxes*, vel ut Persice pronuntiant *Xastres*, *Artaxerxes*, vel *Artaxata*: ita enim sic est in Hebræo, vers. 3.

7. IN DIEBUS ARTAXERXIS. — Est idem Cambyses, qui Chaldaice dicitur *Assuerus*, Persice *Arta-*

xerxes, uti jam dixi ex Septuaginta. Unde *Artaxerxes* non est in Hebræo. Id ita esse patet ex Septuaginta. Quæ enim hic dicuntur scripta ad Assuerum, ibi leguntur ad Artaxerxem data: imo nonnulli Codices hie vers. 6, sic habent: « In regno autem Assueri, ipse est Artaxerxes (ita Complutensia, idque patet ex fine capitis, vers. ult.) « usque ad Darium; » solus enim Cambyses post Cyrum legitimus rex usque ad Darium intercessit. Idem patet ex Josepho: Esdras enim descripturus, ait Cajetanus, inodum quo præfati ad regem scriperunt, more Hebræo resumit tantus quo scriperunt, nominando eundem alio nomine, scilicet Persico, quod ipse epistolis suis præfigere solebat. Videtur enim Esdras ex publicis chronicis et diariis Persarum, epistolam Samaritanorum descripsisse cum suo titulo qui erat: « Et in diebus Artaxerxis; » ita ut quem Esdras vocat « Assuerum, » chronica Persica vocarent nomine Persico « Artaxerxem. » Allert Christophorus a Castro in cap. I *Aggæi*, sub initium, qui censet Assuerum esse Cambysen, Artaxerxem vero esse Smerdem magnum, qui Cambysi successit, et sic per fraudem in regnum intravit. Pejus Scaliger censet Assuerum esse Xerxem; Artaxerxem vero esse Longimanum Xerxis filium, de quo plura vers. 24. Similis resumptio sermonis est *Marci* xv, 8 et 9, et sæpe alibi.

Cambyses fuit Judæorum hostis, unde ab eis vocabatur secundus Nabuchodonosor, teste Eusebio in *Chronico*: erat enim Cambyses deorum contemptor, sacrilegus et paricida: nam fratrem proprium interfecit, ait Justinus; sororem vero duxit in uxorem, quam deinde interemit. Unde justa numinis vindicta seipsum occidit; insipienti enim in equum vaginæ gladii excidit, unde nudatus gladius in ejus femur infixus est, ex quo vulnere paulo post obiit, ait Herodotus et Justinus.

Notat Cajetanus, quod licet Samaritæ sub Cyro per consiliarios impedierint edificationem templi ex sumptibus publicis et regni, non tamen Judæos a fabrica cessasse; sed in illa perexisse ex privatis propriisque sumptibus: unde hoc quoque impediverunt litteris ad Cambysen datis.

8. BEELTEEM, — est nomen officii significans *profectum rationis*, vel *magistrum sapientie*, ait Lyranus. Arias vero vult esse nomen proprium, et significare *possessorem saporis*, vel *gustus*, vel *ratiōis*, vel *elegantis*; *DNQ* tamen enim Hebraice et Chaldaice *tem* est *sapor*, *gustus*, et metaphorice *supponit*; Hebraice *baal* et Chaldaice *beel* est *Dominus*, *profectus*, *præses*; igitur « Bealteem, » vel ut Hebræi pronuntiant *Baalteem*, idem est quod *præses rationis et consilii*, quod agitabatur in senatu et concilio, hoc est *Cancellarius*: hujus enim erat ad regem facta omnia referre, eaque scripto tabulis publicis consignare, et sua manu, sigilloque obfirmare. Ita Josephus.

10. ASENAPHAR. — Hic est Asarhadon, vel Sen-

Cambyses Judæorum hostis, et paricida.

naehrib, vel quis alius ex ejus cognatis, vel agnatis.

13. SI NUBI (civitas Jerusalem, quam Judæi « edificavit » INSTAERATI FUERINT, TRIBUTUM, etc. NON DABUNT, — quia confisi snis muris rebellabunt, et in libertatem (cujus sunt avidissimi) se asserent. Hinc patet Judæos, Græcæ et Babylone liberatos, mansisse tamen Cyro et Persis vestigales et tributarios. Rursus Cyrum Judæis facultatem dedisse non tantum templi, sed et urbis reedificandæ.

14. NOS AUTEM MEMORES SALIS, QUOD IN PALATIO COMEDIMUS, — q. d. Nos memores sumus alimentis et salarii (hoc enim a sale est dictum) quod nobis in aula dedisti, ut gratum erga te nos alendum animo ostendamus, monemus te de periculo, quod tibi a fabrica urbis Jerusalem imminet, ut iam empendas. Sic Pythagoras hoc symbolo: « Salem et mensam ne preterens, » suos gratitudinis admonet, quasi dicit: in rebus prosperis ne memoria excidat gratulatio debita amicis, qui sui salis et mensæ participem te fecerunt. Sal enim notat convivium, quia in eo omnia sale conduntur, ut sapiant. Hebraice est, *quoniam sale palatii soliti sumus*. Ita Septuaginta, id est quoniam in palatio tuo educati sumus. Potest quoque verti: *Sale templum salivemus*, id est omnia illud destruximus; olim enim cum locum aliquem desolare vellent, seminabant in eo sal.

24. TUNC INTERMISSUM EST OPUS DOMUS DOMINI (fabrica templi) IN JERUSALEM, ET NON FERBAT USQUE AD ANNUM SECUNDUM REGNI DARIÏ REGIS PERSARUM.

Quæres: Quis fuit hic Darius? Scaliger et Severus Sulpitius, lib. II *Histor.*, censent esse Darium Nothum, qui fuit filius nothus sive spurius Artaxerxis Longimani, ac post eum regnavit 19 annis. Contendit enim Scaliger Assuerum, cujus mentio facta est vers. 6, esse Xerxem; Artaxerxem vero de quo vers. 7, esse Longimanum Xerxis filium; Darium de quo hoc vers. esse Nothum; Artaxerxem, qui cap. vii, 1, misit Esdræm et Nehemiam in Jerusalem, esse Artaxerxem cognomento Mnemone, Darii Nothi filium et successorum. Quare sub Darío Notho edificatum fuisse templum, urbem vero Jerusalem sub Artaxerxe Mnemone, atque ab anno secundo Darii Nothi inchoandas esse 70 hebdomadas, quæ fluxere usque ad ortum Christi, de quibus *daniel*, cap. ix. Ita Scaliger, qui dum unus ipse acrem omnium Chronologorum agit Aristarchum, omnes vicissim in se acriter provocat Aristarchos. Nam sub Darío non Notho, sed Hystaspis filio, qui Cambysi successit, edificatum esse templum et urbem, patet ex communi Chronologorum, Interpretum et Doctorum consensu. Secundo, ex Josepho, qui id expresse docet. Tertio, ex lib. III *Esdrae*, cap. iv, vers. 43, ubi Darius hic vovit edificare templum, si rex fieret, de quo mox plura. Quarto, quia juxta Scaligerum a Cyro, et a soluta captivitate Babylonica, sicut ad instaurata membra Jerusalem, fluxissent

Sal notat convivium.

24.

Quis hic Darius.

Respondet Scaliger fuisse Nothum.

anni 144; tot enim sunt a Cyro usque ad Darium Nothum: quod licet admittat Scaliger, repugnat tamen Aggæus, cap. ii, 4, ubi illi qui primitus in Jerusalem in Babylone captivi abducti fuerant, adhuc superstites, videntes novam novi Zorobabelis templi fabricam, eam præ templo prioris Salomonis, quasi parvi vel nullius pretii habuerunt. A combusto autem templo Salomonis per Chaldaeos, usque ad Darium Nothum fluxere anni 176, ait ipse Scaliger. Quis, queso, illo ævo vitam prorogabat ad annum 176? Rursus, si Esdras missus fuit ab Artaxerxe Mnemone in Jerusalem, ergo Esdras vixit ducentos fere annos: genitus est enim a Sarain Pontifice, qui cœsus est a Chaldaeis anno primo captivitas Babylonicæ. Insuper Zorobabel, et Jesus filius Josedæ, qui sub Cyro præfuerunt reductioni captivitatis, et postea inferuerunt huic reedificationi templi sub Darío, fuissent 130 aut 140 annorum, cum tamen libro III *Esdrae* cap. iii, 4, Zorobabel vocetur « adolescens unus et custodius Darii. » Fuit ergo hic Darius non Nothus, sed Hystaspis. Ita Josephus, lib. XI *Antiq.* cap. iv, Eusebius in *Chron.*, S. Hieronymus in cap. ix *Daniel*. Bellarminus, Genebrardus, Tornielius, Salianus, et passim recentiores. Argumenta Scaligeri solvam *Nehemias* cap. xii, 10, et cap. xii, 28; vult enim ipse Sanaballad, de quo ibi agitur, fuisse cœvum Jaddo Pontifici et Alexandro Magno, sed falso. Anno ergo secundo Darii Hystaspis resumpta est templi fabrica per annos novem intermissa, ac sexto ejusdem anno fuit absoluta, scilicet fabrica Sancti et Sancti sanctorum; nam atrium sive exterior pars templi, et per consequens totum templum quoad omnino consummatum fuit anno 6 Darii, ut habet Josephus, lib. XI, cap. iv, 46. Porro, causa quæ Darium movit ad reedificandum templum, fuit Zorobabel, qui Darío fuit aucticus gratissimus et in deliciis, eique adhuc principi suggesti, ut votum faceret de edificando templo si crearetur rex: creatus proposita questione: « Quid esset omnino fortissimum? » cum unus dixisset esse vinum, alius esse mulieres, tertius esse regem, Zorobabel dixit esse veritatem, de eaque re tam sapienter et eleganter disseruit, ut Darium jussent eum petere quicquid vellet: quo audito Zorobabel ita orsus est lib. III *Esdrae* cap. iv, 43: « Memor esto voti tui, quod novisti, edificare Jerusalem in die qua regnum accepisti, et omnia vasa que accepta sunt ex Jerusalem remittere, que separavit Cyrus, quando maciavi Babyloniam, et voluit remittere ea ibi. Et tu novisti edificare templum quod incederunt Idumæi, quando exterminata est Judæa a Chaldaeis. Et nunc hoc est quod postulo, Domine, et quod peto: hoc est, majestas, quod a te postulo, ut facias votum quod novisti regi oculi ex ore tuo. Tunc surgens Darius rex osculatus est illum, et scripsit epistolam ad omnes dispensatores et prefectos et purpuratos, ut detulerent eum, et eos qui cum illo erant omnes

Fuit Darius Hystaspis.

Darius vovit te edificare templum.

ascendentes ædificare Jerusalem. Et omnibus Præfectis qui erant in Syria, et Phœnicæ, et Libano scriptis epistolas, ut traherent ligna cedrina a Libano in Jerusalem, ut ædificarent cum eis Civitatem. »

Denique « Darius » Persico significat *ἐπιπέτης*, id est *prudens*, ait Hesyehius. Prudentia enim et providentia est prima dos regis, ad rite gubernandum; unde Herodotus, lib. I, sub finem, hoc de eo Cyri contra Schytas (ubi et perit) tendentis somnium recenset: « Videbatur Cyrus in somniis cernere maximum natu filiorum Hystaspis habentem in humeris alas, quarum altera Asiam, altera Europam innumbraret. Erat ex Hystaspi Achæmenide Arsamenis filio, ex liberis natu maximus Darius tunc ferme vigesimum ætatis annum agens, in Pe... de relictus, quod non maturus militiæ esset. Expectaret Cyrus visum suum intra se retractabat. Quod cum ei magni momenti videretur, vocato Hystaspi, remotis arbitris, inquit: Fi-

lius tuus Hystaspes mihi atque regno meo insidiari deprehensus est. »

Addidit deinde se id rescivisse ex somnio jam dicto, quod Hystaspi enarravit.

« Quapropter tu, ait, celerrime in Persidem revertere, factoque ut cum ego subactis Massææ illuc rediero, filium tuum mihi sisas ad causam dicendam. »

Sed occisus Cyrus successorem reliquit Cambysem, cui successit Darius. Hinc « Darius » Græce idem est quod *coercitor*, ait Herodotus lib. VI, *ἀναγκαστής* enim idem est quod *vapulabit*, a *δῆμι*, id est *caedo*, *verbero*, *excorio*. Hebraice vero « Darius » idem est quod *investigator*, a rad. *דרש* *darus*, id est *questit*, *investigavit*: hoc est opus prudentis, qualis erat « Darius, » qui Persiæ idem est quod *prudens*: aut « Darius » idem est quod *generatio* et *duratio*: *דרר* enim est *generatio* et *duratio*. Apte: Darii enim stirps duravit in imperio Persico usque ad Darium Octimum.

Cyri
8011
11110
821110

CAPUT QUINTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Aggaeus et Zacharias prophetae hortantur Judæos ut fabricam templi resumant; qua de re Darium regem consulunt ejus præfecti, an id ei placeat.

1. Prophetaverunt autem Aggaeus Propheta et Zacharias filius Addo, prophetantes ad Judæos, qui erant in Judæa et Jerusalem, in nomine Dei Israel. 2. Tunc surrexerunt Zorobabel filius Salathiel, et Josue filius Josedec, et cœperunt ædificare templum Dei in Jerusalem, et cum eis prophetae Dei adjuvantes eos. 3. In ipso autem tempore venit ad eos Thatanai, qui erat dux trans flumen, et Stharbazanai, et consiliarii eorum: sicque dixerunt eis: Quis dedit vobis consilium ut domum hanc ædificaretis, et muros ejus instauraretis? 4. Ad quod respondimus eis, quæ essent nomina hominum auctorum ædificationis illius. 5. Oculus autem Dei eorum factus est super senes Judæorum, et non potuerunt inhibere eos. Placuitque ut res ad Darium referretur, et tunc satisfacerent adversus accusationem illam. 6. Exemplar epistolæ, quam misit Thatanai dux regionis trans flumen, et Stharbazanai, et consiliarios ejus Arphasachai, qui erant trans flumen, ad Darium regem. 7. Sermo, quem miserunt ei, sic scriptus erat: Dario regi pax omnis. 8. Notum sit regi esse nos ad Judæam provinciam, ad domum Dei magni, quæ ædificatur lapide impolito, et ligna ponuntur in parietibus, opusque illud diligenter extruitur, et crescit in manibus eorum. 9. Interrogavimus ergo senes illos, et ita diximus eis: Quis dedit vobis potestatem ut domum hanc ædificaretis, et muros hos instauraretis? 10. Sed et nomina eorum quasivimus ab eis, ut nuntiaremus tibi: scripsimusque nomina eorum vivorum, qui sunt principes in eis. 11. Hujuscemodi autem sermonem responderunt nobis, dicentes: Nos sumus servi Dei cœli et terræ, et ædificamus templum, quod erat exstructum ante hos annos multos, quodque rex Israel magnus ædificaverat et extruxerat. 12. Postquam autem ad iracundiam provocaverunt patres nostri Deum cœli, tradidit eos in manus Nabuchodonosor regis Babylonis Chaldaei, domum quoque hanc destruxit, et populum ejus transtulit in Babylonem. 13. Anno autem primo Cyri regis Babylonis, Cyrus

rex reposuit edictum ut domus Dei hæc ædificaretur. 14. Nam et vasa templi Dei aurea et argentea, qua Nabuchodonosor tulerat de templo, quod erat in Jerusalem, et asportaverat ea in templum Babylonis, protulit Cyrus rex de templo Babylonis, et data sunt Sassabasar vocabulo, quem et principem constituit, 15. dixitque ei: Hæc vasa tolle, et vade, et pone ea in templo, quod est in Jerusalem, et domus Dei ædificetur in loco suo. 15. Tunc itaque Sassabasar ille venit et posuit fundamenta templi Dei in Jerusalem, et ex eo tempore usque nunc ædificatur, et necdum completum est. 17. Nunc ergo, si videtur regi bonum, recenseat in bibliotheca regis, quæ est in Babylone, utrumnam a Cyro rege jussum fuerit ut ædificaretur domus Dei in Jerusalem, et voluntatem regis super hac re mittat ad nos.

1. ZACHARIAS FILIUS ADDO. — « Filius, » id est nepos, ut patet *Zachar.* I, 4. Hebræi enim nepotes quoslibet vocant filios, ut patet *Matth.* I, 4; *Judith* VIII, 1, et alibi.

3. OCVLUS ACTEM DEI. — *q. d.* Divina providentia, gratia et favoris (hujus enim signum et symbolum est oculus benignus, quo Deus Judæos respexit) erga Judæos opus fuit, quod ipse Thatanai Præfecto hanc mentem injecerit, ut non impediret templi urbisque fabricam, licet necdum consulisset Darium, imo ut scriberet apposite Dario ad utilitatem Judæorum, ac Darius lectis ejus litteris concesserit templum restaurari. Nullus enim hostium Judæis se opponebat, ac Darius in Judæos fuit benevolus opera Zorobabelis, qui erat aulicus Darii, ut dixi. Similis phrasis est *vit.* 6, et *Exodii* XII, 36, et *Numer.* VI, 25.

Nota: S. Scriptura Deo dat oculos, aures, brachia, pedes, non vere et proprie, ut voluerunt Anthropomorphitas censentes Deum habere corpus (quod etiam sensisse videtur Tertullianus, licet eum excuset Pamelius), teste S. Epiphania et S. Augustino in eorum hæresi; sed metaphorice, ut humano captui se accommodet, ac per humanas actiones et membra Dei attributa significet, scilicet per oculos, quod omnia videat; per aures, quod omnia audiat; per brachia, quod omnia possit; per pedes, quod sit summus stabilis, constans et æternus. Ita S. Eucherius, *De formulæ spirituali*, cap. II.

11. REX ISRAEL MAGNUS, — sapientia, opibus, imperio, fama et gloria, puta Salomon.

15. HEC VASA TOLLE, ET VADE, ET PONE EA IN TEM-
PLO, QUOD EST IN JERUSALEM, ET DOMUS DEI EDIFICETUR. — Est hysteronproteron, sive ordo posterior: prius enim erat ædificanda domus Dei sive templum, antequam in ea vasa Chaldaeis ablata reponi possent: ita Cajetanus. Aut certe per templum intellige locum; et gazophylacium vicinum templo jam exusto: in hoc enim inserbantur et servabantur vasa et dona templi.

17. IN BIBLIOTHECA REGIS. — Chaldaeus כְּבִיתֵי כְּסֵפִיָּה *bebet quinzana*, id est, ut Septuaginta, in *domo thesaurorum*, vel gazæ regie ubi erat Bibliotheca non philosophorum, sed librorum, et scripturarum archivum maxime ad opes, expensas (v. g. quas Cyrus fecerat in templum, cap. VI, 8), census et ad rem nummariam pertinentium. Ita Vatablus. Ita pariter servabantur authentica exemplaria legum et decretorum regionum.

CAPUT SEXTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Darius suis sumptibus juxta decretum Cyri perfecit templum, quod anno sexto, magna populi lætitia, multis victimis consecratur: mox celebratur Phase per septem dies.

1. Tunc Darius rex præcepit: et recensuerunt in bibliotheca librorum, qui erant repositi in Babylone, 2. et inventum est in Ecbatani, quod est castrum in Medena provincia, volumen unum, talisque scriptus erat in eo commentarius: 3. Anno primo Cyri regis: Cyrus rex decrevit ut domus Dei ædificaretur, quæ est in Jerusalem, in loco ubi immolant hostias, et ut ponant fundamenta supportantia altitudinem cubitorum sexaginta, et latitudinem cubitorum sexaginta, 4. ordines de lapidibus impoliis tres, et sic ordines de lignis novis: sumptus autem de domo regis dabuntur. 5. Sed et vasa templi Dei aurea et argentea, quæ Nabuchodonosor tulerat de templo Jerusalem, et attulerat ea in Babylonem, reddantur et

Dei
81110

referantur in templum in Jerusalem in locum suum, quæ et posita sunt in templo Dei. 6. Nunc ergo Thathanaï dux regionis, quæ est trans flumen, Stharbazanaï, et consiliarii vestri Apharsachai, qui estis trans flumen, procul recedite ab illis. 7. et dimittite fieri templum Dei illud a duce Judæorum, et a senioribus eorum, et a domum Dei illam ædificent in loco suo. 8. Sed et a me præceptum est, quid oporteat fieri a presbyteris Sacerdotum illis, ut ædificetur domus Dei, scilicet ut de arca regis, id est de tributis quæ dantur de regione trans flumen, studiose sumptus dantur viris illis, ne impediatur opus. 9. Quod si necesse fuerit, et vitulos, et agnos, et hædos in holocaustum Deo cæli, frumentum, sal, vinum, et oleum, secundum ritum Sacerdotum, qui sunt in Jerusalem, detur eis per singulos dies, ne sit in aliquo querimonia. 10. Et offerant oblationes Deo cæli, orentque pro vita regis et filiorum ejus. 11. A me ergo positum est decretum: Ut omnis homo qui hanc mutaverit jussionem, tollatur lignum de domo ipsius, et erigatur, et configatur in eo; domus autem ejus publicetur. 12. Deus autem, qui habitare fecit nomen suum ibi, dissipet omnia regna, et populum qui extenderit manum suam, ut repugnet et dissipet domum Dei illam, quæ est in Jerusalem. Ego Darius statui decretum, quod studiose impleri volo. 13. Igitur Thathanaï dux regionis trans flumen, et Stharbazanaï, et consiliarii ejus, secundum quod præceperat Darius rex, sic diligenter executi sunt. 14. Seniores autem Judæorum ædificabant, et prosperabantur juxta prophetiam Aggai propheta, et Zachariæ filii Addo, et edificaverunt et construxerunt, jubente Deo Israel, et jubente Cyro, et Dario, et Artaxerxe, regibus Persarum: 15. et compleverunt domum Dei istam, usque ad diem tertium mensis Adar, qui est annus sextus regni Darii regis. 16. Fecerunt autem filii Israel, Sacerdotes et Levitæ, et reliqui filiorum transmigrationis dedicationem domus Dei in gaudio. 17. Et obtulerunt in dedicationem domus Dei, vitulos centum, arietes ducentos, agnos quadringentos, hircos caprarum pro peccato totius Israel duodecim, juxta numerum tribuum Israel. 18. Et statuerunt Sacerdotes in ordinibus suis, et Levitæ in vicibus suis, super opera Dei in Jerusalem, sicut scriptum est in libro Moysi. 19. Fecerunt autem filii Israel transmigrationis Pascha, quartadecima die mensis primi. 20. Purificati enim fuerant Sacerdotes et Levitæ quasi unus: omnes mundi ad immolandum Pascha universis filiis transmigrationis, et fratribus suis Sacerdotibus, et sibi. 21. Et comederunt filii Israel, qui reversi fuerant de transmigratione, et omnes qui se separaverant a coinquinazione Gentium terræ ad eos, ut quærent Dominum Deum Israel. 22. Et fecerunt solemnitatem azymorum septem diebus in lætitia, quoniam lætificaverat eos Dominus, et converterat cor regis Assur ad eos, ut adjuvaret manus eorum in opere domus Domini Dei Israel.

2. IN ECBRATANIS. — Hebraice, in *Achmata*; litteræ enim *beth* et *mem* sunt labiales, ideoque sæpe commutantur, et una pro alia substituitur.

IN MEDENA. — Hebraice, *Madat*, id est *Media*; sive regio Medorum, quod a Persis jam erat subjugatum, et in provinciam redactum.

3. ALTITUDINEM CUBITORUM SEXAGINTA. — Prius templum Salomonis erat duplo altius, erat enim altum 120 cubitis; sed 70 nit Cyrus novum hoc tam alle extruisti, ne Juæi ex eo arcem facerent et rebellarent.

ET LATITUDINEM CUBITORUM 60. — Per latitudinem hic accipit extensionem, sive ea fiat in longum, sive in latum. Ita Chaldeus; vetat enim templum extendi quaqueversum ultra 60 cubitos. Inde Lyranus: *Latitudinem*, inquit, hoc est *longitudinem*; longitudo enim templi, id est Sacæ

et Sancti sanctorum, erat cubitorum 60; latitudo vero viginti. Ita Ribera, lib. 1 *De Templo*, capite XXVII.

5. POSITA SUNT IN TEMPO. — id est ponenda sunt in templo edificando. Septuaginta, ut ponantur. Melius, proprie «posita sunt in templo,» id est in gazophylacio templi, ut dixi, cap. v, vers. 13. Narrat enim Darius edictum Cyri jam esse expletum. Cyrus enim præceperat vasa reponi in templo: Darius jam narrat esse reposita, juxta ejus præceptum.

14. ÆDIFICAVERUNT, etc., JUBENTE CYRO, ET DARIO, ET ARTAXERXE. — Hoc refer non ad dedicationem templi in se, puta Sancti et Sancti sanctorum; hæc enim perfecta est anno sexto Darii, versu 13, sed ad consummationem atriorum et ornamentorum templi, et ad prosperitatem oblationum, donorum

et celebritatum templi: hæc enim perfecta est sub Artaxerxe. Rursum templi fabrica consummata fuit sub Dario, urbis vero Jerusalem sub Artaxerxe.

Artaxerxes quasi

Quæres: Quis fuit hic Artaxerxes, de quo hic et cap. vii et seq? Nonnulli putant esse Xerxem; hic enim fuit Darii Hystaspis filius eique in regno successit. Neque enim apparet ratio cur Esdras omiserit Xerxem, et persallum a Dario avo transiit ad nepotem Artaxerxem Longimanum; presertim cum celeberrimus fuerit hic Xerxes, utpote qui undecies centena millia militum duxit in autem contra Græcos, ac copiis suis terras, classibus maria stravit, ideoque prius fuit terror Græcæ, sed mox ludibrium, cum victus pene solus fugere coactus est. Unde Xerxem speciatim descripsit Daniel, cap. xi, vers. 4. Adde: Xerxes optime in Judeos fuit affectus, ut narrat Josephus, lib. XI *Antiq.* cap. v, quare videtur ipse fabricam templi promovisse. Denique Esdras jam plane grandævus et senex, non videtur post tempora Xerxis idoneus fuisse tam arduæ legationi in Jerusalem, de qua cap. vii, vers. 6. Unde Josephus ait Esdras senem sub Xerxe vita functum non multo post reformatam Republicam. Quocirca in hac reformatione clauduntur hic liber gestorum Esdræ.

Responsio Longimanus

Verum alii passim probabilius censent Artaxerxem hunc esse Longimanum Xerxis filium: primo, quia non Xerxes, sed Longimanus proprie ab omnibus historicis vocatur Artaxerxes; secundo, idem liquet ex continuatione hujus historiae cum historia Nehemiæ, quæ olim unus erat liber cum hoc Esdræ. Nam qui hic dicitur Artaxerxes, et qui cap. vii, anno septimo regni sui misit Esdras in Jerusalem, idem Nehemiæ, cap. ii, vers. 3, dicitur eodem misisse Nehemiam anno regni sui vigesimo: ille autem qui misit Nehemiam, fuit Longimanus, ut ibi patebit. Causa eum Esdras Xerxem omiserit, est quod ille totus occupatus bello Græco,

non cogitavit de Judeis et templo, nec quid opis ad hoc eis contulerit. Porro Josephus confundit Xerxem cum Artaxerxe, nam Xerxi dat 28 annos, cum constet eum nonnisi viginti annos regnasse; quare cæteri octo anni dandi sunt Artaxerxi. De nomine «Artaxerxes» dixi cap. ii, vers. 6, quibus adde, quod «Artaxerxes,» Hebraice et Chaldaice dicitur *Artachastâ*, quod Hebraice idem est quod *fervere gaudere*, ait Pagninus a *רעו רעו* *ratuch*, id est *fervere et bullire*, et *רעו רעו* *sic quod gaudere*. Aut idem est quod «lumen festinas ponere,» et sic derivatur ab *רעו* *or*, id est *luc*, et *chas*, id est *festinare*, et *רעו* *sach*, id est *ponere*. Denique causa cur Artaxerxes tam benevolus fuerit Judeis, fuit Esther, quam multi putant ejus fuisse uxorem; ideoque ab eo suspensus fuit Aman, Mardocheus vero exaltatus. Sed hoc examinabo proœmio in Esther.

13. MENSIS ADAR. — Hic est mensis duodecimus et ultimus Hebræorum, qui nostro partim februario, partim martio respondet.

QUI EST ANNUS SEXTUS DARIÏ REGIS. — Igitur anno sexto Darii pars interior templi, quæ proprie vocabatur «templum,» in quod solis Sacerdotibus ingredi fas erat, perfecta est; sed anno nono Darii omnes templi partes tam interiores quam exteriores, puta atria, porticus, aliæque templi ornamenta perfecta fuere. Ita Josephus, Hiebra, Pererius, et alii.

20. QUASI UNUS, — scilicet unanimi consensu, quasi omnes fuissent vir unus, unum idemque habentes cor et animum.

21. QUI SE SEPARAVERANT A COINQUINATIONE GENTIUM. — Qui relicto Gentilismo facti proselyti, per circumcisionem initiati erant Judaismo.

22. ET CONVERTERAT COR REGIS ASSUR AD EOS. — Hic est Darius rex Persarum, qui dicitur rex Assur, quia Assyrii olim rerum domini et monarchæ, æque ac Babylonii a Cyro subacti, jam suberant monarchiam Persarum ac Babaria.

CAPUT SEPTIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Artaxerxes mittit Esdras in Jerusalem, ut Judæos visitet, instruat, dirigat et regat.

1. Post hæc autem verba, in regno Artaxerxis regis Persarum, Esdras filius Saraia, filii Azairæ, filii Helcia, 2. filii Sellum, filii Sadoc, filii Achitob, 3. filii Amarie, filii Azariae, filii Maraioth, 4. filii Zariae, filii Ozi, filii Bocci, 5. filii Abisue, filii Phinees, filii Eleazar, filii Aaron Sacerdotis ab initio. 6. Ipse Esdras ascendit de Babylone, et ipse scriba velox in lege Moysi, quam Dominus Deus dedit Israel: et dedit ei rex, secundum manum Domini Dei ejus super eum, omnem petitionem ejus. 7. Et ascenderunt de filiis Israel, et de filiis Sacerdotum, et de filiis Levitarum, et de cantoribus, et de janitoribus, et de Nathineis, in Jerusalem, anno septimo Artaxerxis regis. 8. Et venerunt in Jerusalem mense quinto, ipse est annus